

Gyerekek a méhkasban

A hagyomány Én-ellenes, szabad-ságellenes, boldogságellenes. A hagyomány múzeumba, történelem-könyvekbe, történeti tudatba való. Arra való, hogy tudjuk, miből letünk. Miből és minek ellenében letünk, lennénk szabadabbak, boldogabbak, sokfélébbek, Én-ebbek.

Mint Tevje lányai.

Ez persze csak a külső hagyományra vonatkozik. Ami az egyéniségünkötől, a választásainktól, a személyes világunktól függetlenül alakult ki. Ami készen vár minket, hogy követelményeivel, társadalmi hatóerejével magába zárjon, korlátozzon, Én-ünket belefáragja valamínő absztrakt társadalmi Mi-be.

A belső hagyomány, a velünk születő és csak a mi életünkben létező hagyomány, amelyet önmagunkban, személyes körünkben, családjunkban, ismerős közegekben alakítottunk ki vagy fogadtunk be, a miénk. Nem a társadalomé, nem a hatalomé, nem a nemzeté. Nincs hatalmuk fölötte. És nincs hatalma mások fölött. Emberléptékű, Én-léptékű hagyomány.

Ez a belső hagyomány annyira létezhet, amennyire a külső hagyománytól szabadok vagyunk. Külső és belső életünkben. Társadalmi létünkben és a lelkünkben. Amekkora szabadságunk van személyes életünk, környezetünk alakításában.

A hagyományos létre a hagyományos szocializáció szocializál. A hagyományhagyó létre pedig a hagyományhagyó szocializáció. Hagyo-

mányhagyó létre hagyományhagyó szülők tudják szocializálni gyermekeiket. A hagyományhagyó szülőnevelés tehát alapvető társadalmi funkció azok szemében és számára, akik boldogabb, szabadabb, Én-barátabb létet kívánnak maguknak, gyermekeiknek és társadalmuknak.

A hagyományhagyás fölöttébb konfliktusos folyamat minden társadalomban. Egy totalitárius és konzervatív hagyományt vegyítő kurzus fogságában élő társadalomban még inkább. Abban egy gyermekbarát szülőnevelő könyv a politika közvetlen szférájától legtávolabbi témakörében is ellenzéki, és minden ízében konfliktust generál.

Ezért is kezdődik így: „Az egész gyereknevelés egy hatalmas méhkas.” És folytatódik úgy, hogy a legtöbb fejezetet ez a szó nyitja: „Méhkas.” (Szél Dávid: *Tabuk és dilemmák a gyereknevelésben. Az altatástól a szexedukációig, 0–9 éves korig*. HVG Könyvek, 2021, 384 o.)

Az alapkérdés az, hogy mi a „normális”, a „természetes”, a „rendben lévő”. Erre kell ellentétes válasz arra, hogy az, amit a hagyomány, az azt hordozó társadalom és a hatalom annak tart. Az ellentétes válasz szerint minden „normális”, „természetes”, „rendben lévő”, ami a gyerekeknek, a szülőknek életük, önazonosságuk, lelki és testi egészségük, biztonságérzetük, együttélésük, kibontakozásuk szempontjából jó, illetve jobb. Akkor is, ha „hagyományosan” nem tartják annak.

Normális, hogy a szülő is, a gyerek is tökéletlen, gyarló, hibázik.

Hogy a családok szerkezetükben is, értékrendjük, szokásaik tekintetében is sokfélék, és egy-egy család tagjai is többfélék.

Hogy a szabadság alapvető érték.

Hogy a szabadságnak korlátai vannak. A gyerek számára is, a szülő számára is. Például az, hogy a gyereket verni, bántani, bántalmazni, megütni, fenyíteni, fenyegetni, megalázni, elhanyagolni, veszélyeztetni nem szabad. (Aki nevel[t] gyereket, tudja, hogy ez milyen kemény és milyen nehezen tartható korlátozottság. Legyen nagyon büszke magára az az olvasó, akinek ezzel kapcsolatban – velem ellentétben – szemernyi büntudatra sincs oka.)

Hogy az emancipáció alapvető érték.

Hogy a családban mindazonáltal hierarchia van, mert – bár egy ember soha nincs „készen” – de minél kisebb, annál kevésbé lehet „készen”.

Hogy a családban mindig jelen vannak a konfliktusok, mint minden emberi és társadalmi kapcsolatban. A konfliktusmentes harmónia csak a rossz mesékben és a még rosszabb, büntudattermelő társadalmi posztulátumokban létezik. A családban az eltérő érdekek és pozíciók „osztályharca” folyik: szülők között, gyerekek között, szülők és gyerekek között. Nem a konfliktusok mennyisége, hanem kezelésük minősége, annak méltányossága határozza meg a család – miként a társadalom – minőségét. A konfliktusok tűrése és az azokban való helytállás, edződés a szocializáció igen fontos része.

A másik alapkérdés: mi az, ami determinált. A represszív társadalom a

szabadságfokunk leszorítását, az Én és mindenféle kisebbség elnyomását kvázi természet adta determinációk tételezésével igazolja.

A „méhkasba” nyúló szerző megígéri, hogy könyvében a legritkább esetben fogja (a biológiai nem értelmében) „nemesíteni a feleket”. Mert: „bár igenis van különbség férfiak és nők, anyák és apák között, a férfiség/ férfiaság, nőség/nőiesség, illetőleg az apaság és anyaság megélésében sokkal nagyobb jelentősége van a személyiségnek, mint a nemnek. Abban tehát, hogy valaki milyen férfiként, milyen nőként, milyen apaként és milyen anyaként (????), a nemi szervek a legkevésbé sem számítanak.” Ez az objektív tény nemcsak a hagyományos, nőellenes (egyben férfielles) családi munkamegosztás érveit érvényteleníti, de az egynemű párok gyereknevelési joga elleni érveket is.

A korreláció nem azonos a determinációval. A biológiai nem (sex), a nemi identitás, a szexuális orientáció és a társadalmi nem (gender) nem determinálja egymást. A korreláció persze erős. A biológiai nemük szerint fiúk/lányok nagy többsége identitása szerint is fiú/lány, nagy többségük az ellentétes nemhez orientálódik szexuálisan. De nem szükségszerűen. A biológiai nem és a nemi identitás eltérése a normalitás kisebbségi változata. A transzszexualitás nem választott dolog, „nem is a nevelésen múlik, egyszerűen így alakul. Nincs olyan oka, amelyre egyértelműen vissza lehetne vezetni.” És a kisebbségi szexuális orientációkkal is ez a helyzet.

A társadalmi nem, a gender pedig igen változékony történelmi termék és végképp lazán kötődik a biológiai

nemhez. A matriarchális társadalmak például sokkal közelebb voltak a „természeti léthez”, mint a patriarchálisak.

Ellenben a kisebbségi identitás és szexuális orientáció éppúgy determinált, mint a többségi. Nem lehet sem ránevelni, sem lenevelni, csak sötétségben, tudatlanságban, büntudatban, előítéletben, vagyis szenvedésben lehet hagyni az érintetteket a téma zárolásával.

Ráadásul az elsődleges jelleg nem is feltétlenül kizárólagos. A fiú identitású fiúknak, a lány identitású lányoknak is vannak időszakos, részleges vágyaik a másik nemmel való azonosulásra. Létezik biszexualitás, az alapvetően heteroszexuális embereknek is lehetnek homoszexuális vágyaik, élményeik és fordítva.

Szél Dávid nem csak arról tájékoztat minket, hogy az Egyesült Királyságban 2009–10 és 2017–18 között 40-ről 1806-ra nőtt a nemváltó beavatkozásra jelentkező lányok száma, hanem arról is, hogy még a drámai növekedés is csupán a korosztály 0,01 százalékát jelenti, holott a transzneműek aránya a társadalomban ennél jóval magasabb. Vagyis az történik, hogy az érintettek halmazában a nyíltan jelentkezők aránya rohamosan nő, de a transzszexuális kisebbségnek még mindig csak a töredékét teszi ki.

A társadalom ebben a tekintetben (is) gyors ütemben nyílik, és ezt a

folyamatot a legdurvább diktatúrák kivételével sehol sem tudják lefojtani, csak fedetté és feldolgozhatatlanná tudják tenni, elszakítva azt a nyilvánosságtól és az intézményes szocializációtól.

A „hiszti”-vel kapcsolatban éppen ellentétes a helyzet. Ott egy deter-

minált, normális jelenséget tekintenek általában abnormálisnak, és úgy is kezelik félre. Szükségszerű, hogy a gyerekek időközönként „hisztizzenek”. Ekkor megszakad az összeköttetés az agyunkban lévő két rendszer, a limbikus és a prefrontális között. A limbikus „a biztonságot, a félelmet, az ölelést, a hanghordozást, a hangsúlyt, a hangerőt, a tekintetet, a mimikát és a gesztusokat érti... számára minden nagyon konkrét”, és csak a jelen létezik a szá-

mára. A prefrontális lebeny érti az összetett dolgokat, a racionális magyarázatokat, az tud absztrahálni, az tud múltról és jövőről.” A limbikus rendszert a törzsfajlódás állati szakaszából örököltük. A bennünk lévő állat érvényesül, szakad el az emberitől, amikor gyerekként vagy felnőttként hisztizünk. A hisztiző gyerek nem érti, amit a szülei mondanak, holott olyasmit mondanak, amit egyébként hiszti előtt és után már ért. A racionális lény azonban ki van kapcsolva. A hisztit racionálisan kezelni nem lehet, és nem is kell ezzel próbálkozni. Ha az ölelésre és

Szél Dávid: Tabuk és dilemmák a gyerekeknevelésben. Az altatástól a szexedukációig, 0-9 éves korig. HVG Könyvek, 2021. 384 oldal, 3900 forint.

szeretetre nyitott a hisztiző gyerek, akkor azzal kell reagálni. Ha arra sem nyitott, mert annyira „elpattant az agya”, akkor „még egyvel hátrébb kell lépni. Tomboljon csak a gyerek, keveredjen ki az örvényből... a szülő ehhez teremtsen neki biztonságos közeget, és közben azt se hagyja, hogy megrúgják, megüssék. Egy határozott kézlefogás, ha üt, egy határozott láblefogás, ha rúg, és egy határozott »nem«.” A hisztit nem lehet elkerülni, a hisztin nem segít büntetés, sőt. A hiszti „az autonómiára, az önállóságra való törekvés egyik kellemetlen, de szükségszerű állomása”. Fontos akaratkifejezés, amely arra reagál, hogy a dolgok végesek, nem lehet mindent megkapni, és ez a „nem lehet” nem mindig belátható, vagy ha a prefrontális lebenyben az, a limbikus rendszerben akkor sem az. A hisztinek tehát örülni kell akkor is, ha megőrülünk tőle.

A szülő csak rosszul reagálhat, ha büntudata van amiatt, hogy a gyereke hisztizik, ha nem tud beleenyugodni ezeknek a dührohamoknak a szükségszerű időközönkénti kitörésébe. A szülő pedig azért tud nehezen megszabadulni ettől a bűntudattól és a cselekvéskényszer szorításától, mert magán érzi a társadalmi környezet vádló tekintetét.

Volna-e az iskolának fontosabb feladata, mint hogy a hiszti jelenségét megértesse a gyakorló gyerekekkel, a leendő szülőkkel akkor, amikor a prefrontális kérgük működésben van?! De hát a gyerekek, amint azt Szél Dávid is megjegyzi, az iskolában „önmagukról szinte semmit sem tanulnak”.

Hasonlóképp az iskola legfontosabb és a legnagyobb mértékben elszabotált, mi több, megtagadott

feladatai között lenne annak az egész jelenséghalmaznak a megtárgyalása, amelyről a nemek és a szexualitás kapcsán fentebb szó esett. Hiszen ez az egyik legfontosabb életfunkciónkhoz kapcsolódik, és csak nagyon részlegesen tárható fel egy családban, ahol ennek a halmaznak csak kevés eleme jelenik meg. Ezzel az intézményes szocializációnak, a közoktatásnak lenne dolga. Mégpedig folyamatosan és már a közoktatás korai szakaszában is.

A szexuális nevelés – ahogy Szél írja – a terhességi teszt kézbe vételével kezdődik. Akkor születnek az első, konkrétabb elképzelések arról, hogy miként viszonyulnak nemük szerint a gyerekekhez. Hogyan veszik vagy nem veszik figyelembe a nemet a ruházatuk kiválasztásánál, a környezetük berendezésénél, a bánásmóddal, mennyire kötődnek sztereotípiákhoz, mennyire szakadnak el ezektől stb. A későbbiekben miként tabusítják vagy sem a testüket, a nemi szerveiket, a szülők testét...

Miközben az intézményes szocializáció egészen minimális mértékben vesz tudomást arról, hogy a gyerekeknek testük van, és messzire űzi őket a testi kíváncsiság, az ismeretlen utáni vágy, kifejlődik egy gigantikus pornóipar, amely kitölti ezt a mérhetetlen szocializációs űrt.

„A 21. században a gyerekek szexuális nevelésének részét kell, hogy képezze a pornóról való beszélgetés, sajnos ezt ma már nem lehet megkerülni. Már csak azért sem, mert garantált, hogy minden gyerek fog pornót fogyasztani”, és még az a szerencsés eset, ha azzal csak kilencéves kora után találkozik. „A pornóra többet és többen klikkelnek, mint az Amazonra, a Twitterre és

a Netflixre együtt. [...] A fiúk 9-11 éves korukban találkoznak először pornóval, és 16 éves korára szinte minden fiú pornófogyasztóvá válik.” A 12-17 éves fiúk a hatalmas pornóipar legnagyobb fogyasztói.

A pornó megelőzi a szexuális életet, az válik az első számú és messze leghatásosabb „felvilágosítóvá”. Az a pornó, amelynek a fő üzenete, hogy a szex „a férfiak kiszolgálása, a szexnek szerves része a nők megalázása, megverése, testük mindenféle megsértése... a pornó normalizálja a kényszert, az erőszakot.” A fizikai és a verbális erőszakot. Kiirtja a szexualitás imázsából az emberi érzelmeket, a szeretetet, a gyengédséget. Normalizálja a díjbirkózó, hatalmas nemi szervvel és végtelen szexuális akcióképességgel rendelkező férfi és a mindig, mindenre kész, mindent élvező, megaláztatásra született, testi adottságait tekintve pedig kivételesen attraktív nő képét.

És ha ez így van, akkor a pornót valamiképp be kell előzni. Ami azt jelenti, hogy a szexualitás iránti kíváncsisággal az iskolának már 8-9 éves korban kezdenie kellene valamit.

Az iskola az alkalmi és kései „felvilágosításnál” tart, holott a saját nemi szervek és a többiek nemi szerve iránti érdeklődéstől, a mutogatástól, tehát az óvodáskortól kezdve folyamatosnak kellene lennie külön-

böző szinteken a témával való foglalkozásnak. Nem „felvilágosításnak”, hanem valóban: foglalkozásnak. Melynek keretében mindent meg lehet kérdezni és mindent meg lehet beszélni, mindenki problémái felmerülhetnek így vagy úgy, közösségben vagy egyénileg.

Ez éppoly távol van, mint amennyire közel kellene lennie gyerekeink boldogságának elemi érdekéből kifolyólag. Ehhez a világ is lassan közeledik, a magyar iskola pedig, amelyet éppen egy rendőrállami káder militarizál, gyorsan távolodik.

Hamarosan megjelenik Szél Dávid szülőnevelési könyvének folytatása, amely a kamaszkorról szól majd, azzal az életszakasszal, amelyben a szexualitás témaköre igazán uralkodóvá válik.

Ha a gyereknevelés célképzete a proszociális, érzékeny, a világ sokszínűségét átélő, a tabukat feloldó, önmaga és személyes közösségei egyediségét megélő ember, akit elődeinél sokkal kevesebb gátlás, szorongás, büntudat terhel, akkor ez a mai Magyarországon ellenzéki célképzet. Mert az ilyen emberből hiányozni fog az affinitás a hivatalos autoritások, a konzervatív hagyományok elismeréséhez, és fölöttébb alacsony lesz a diktatúrátűrő képessége és készsége.

Szél Dávid könyve a köztársaság szebb jövőjébe néz.